

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

6.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

A tiūm mummūm æstimabile, nummo, addicebāt. Sed Germanus Valens, hæc putat esse nugatoria, & nummo coniungendum esse cum participio gaudentem, hoc modo, Dic te gaudentem nummo: id est, malentem nummum, quā fundum, addicere ei fundum pecunia. quam explicationem ego magis probo.

PROSERPINA] Proserpina mortis, & vitæ arbitra est, vt supra diximus ad Od. 28. lib. 1. imperiumque in primis habet in mortuos, quod & Homerus ostendit ὁδυσσ. λ. Η π μὴ εἶδων τὸ δ' ἀγανὴ Περσεφόνηα ὄψιν, ὅφρ' ἐπὶ μάλλον ὀδυρόμενος στεναχίζω, id est, aut quid ad me hoc simulacrum impulsū mihi sit Proserpina? an vt magis ac magis lamentans gemam? Tibull. lib. 3. At mihi Persephone nigram denuntiat horam. Immerito iuueni parce nocere Dea. Virgil. Æneid. 4. Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem Abstulerat, Stygiōq; caput damnauerat Orco.

SATYRA 6.

B HOC erat in votis: modus agri non ita magnus,

Hortus ubi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,

Et paullum silvæ super his foret. auctius, atque

Dij melius fecere. bene est. nihil amplius oro,

Maia nate, nisi vt propria hæc mihi muneræ faxis:

Si neq; maiorem feci ratione mala rem:

Nec sum facturus vitio, culpæue minorem:

C Si veneror stultus nihil horum: ô si angulus ille

Proximus accedat: qui nunc denormat agellum:

O si ornæ argentæ fors quæ mihi monstret: vt illi,

Thesauro inuento qui mercenarius agrū

Illū ipsum mercatus arauit, diues amico Hercule: si, quod adest, gratum iuuat:

hac prece te oro

Pingue pecus domino facias, & cetera, præter

Ingenium: vt quæ soles, custos mihi maximus adsis.

Ergo ubi me in monteis, & in arcem ex urbe remouii:

Quid prius illustrem satyris, Musaq; pedestri?

Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,

Auctumnusq; grauis, Libitinæ quæstus acerba.

Matutine pater, seu lane libentius audis, Vnde homines operum primos, vitæque labores

Instituunt (sic dijs placitum) tu carminis esto

Principiū. Romæ sponsorē me rapis: eia, Ne prior officio quisquam respondeat,

urges:

Siue Aquilo radit terras: seu bruma nivalem

Interiore diē gyro trahit: ire necesse est. Post modò, quod mi obsit, clarè, certumq;

locuto, Luctandum in turba, faciendæ iniuriæ tardis.

Quid vis insane? & quas res agis? improbus urget

Iratæ precibus. tu pulses omne, quod obstat,

Ad Mæcenatē memori si mente recurras.

Hoc iuuat: & melli est: non mentiar. at simul atras

Ventū est Esquiliæ: aliena negotia centū Per caput, & circa saliunt latus. ante secundam

Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.

De re communi scribæ magna, atq; noua te

Orabant hodie meminisses Quincte reuertēti.

Imprimat his, cura, Mæcenatē signatæ bellis.

Dixeris, experiar? si vis, potes, addit: & (instat

Septimus

- A Septimus octavo propior iam fugerit annus,
 Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
 In numero: duntaxat ad hoc, quem tollerheda
 Vellet iter faciens: & cui concredere nugas
 Hoc genus. hora quota est? Thrax, an Gallina Syro par?
 Matutina parum cantos iam frigora mordent:
 Et, qua rimosa bene deponuntur in aure.
 Per totum hoc tempus subiectior in die,
 & horam
- B Inuidia: noster ludos spectauerat una:
 Luferat in campo, fortuna filius, omnes.
 Frigidus à rostris manat per compita rumor?
 Quicumq; obuius est, me consulit: ô bone (nam te
 Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)
 Numquid de Dacis audisti? nil equidẽ.
 ut tu
 Semper eris derisor. at omnes dij exagitant me,
 Si quicquam. quid? militibus promissa,
 Triquetra,
- C Prædia Casar, an est Itala tellure daturus?
 Iurantẽ me scire nihil, mirantur, ut unum
 Scilicet egregij mortalem, alt Iq; silent I.
 Perditur hæc inter misero lux, non sine votis.
 Orus, quando ego te aspiciam? quandoq; licebit
 Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis
 Ducere sollicitæ incunda obliuia vitæ?
 O, quando faba Pythagoræ cognata, simulq;
 Vincta satis pingui ponentur oluscula lardo?
- O noctes, cenæq; deum: quib. ipse, meiq; Ante Larem proprium vescor: vernasq; procaceis.
 Pasco libatis dapibus. prout cuiq; libido est,
 Siccat inæqualeis calices conuiuia, solutus Legib. insanis: seu quis capit acria fortis
 Pocula: seu modicis uescit latius. ergo Sermo oritur non de villis, domibusue alienis:
 Nec male, necne Lepos saltet: sed, quod magis ad nos
 Pertinet, & nescire malum est, agitur: utrumne
 Diuitijs homines, an sint virtute beati: E
 Quidue ad amicitias, usus, rectumne trahat nos:
 Et quæ sit natura boni: summumq; quid eius.
 Ceruius hæc inter vicinus garrit anileis Ex re fabellas. nam si quis laudat Arelli
 Sollicitas ignarus opes, sic incipit. olim Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
 Accepisse cauo, veterem vetus hospes amicum,
 Asper, & attentus quæsit: ut tamen arctum
 Solueret hospitij animum. quid multa? F
 neq; illi
 Sepositi ciceris, neq; longæ inuidit aena:
 Aridum & ore ferens acinum, seme saq; lardi
 Frustra dedit, cupiens varia fastidia cena Vincere, tangentis male singula dente superbo:
 Cum pater ipse domus palea porrectus in horna
 Esset ador, loliumq;, dapis meliora relinquens.
 Tandem urbanus ad hunc, qui te iuuat, inquit, amice,

A Prærupti nemoris patientē viuere dorso?
Vix tu homines, urbemq; feris præpone-
re siluis?

Carpē viam (mihi crede) comes: terre-
stria quando

Mortaleis animas viuunt sortita: neque
ulla est

Aut magno, aut paruo lethi fuga. quo, bo-
ne, circa,

Dum licet, in reb. iucundis viue beatus:
Viue memor, quā sis æui breuis. hæc
ubi dicta

Agrestem pepulere: domo leuis exsilit.
inde

B Ambo propositum peragunt iter, urbis
auentes

Mœnia nocturni subrepere. iamque te-
nebat

Nox medium cæli spatium, cum ponit u-
terq;

In locuplete domo vestigia: rubro ubi
cocco

Tincta super lectos canderet vestis ebur-
nos:

Multaque de magna superessent fercula
cena:

Quæ proculexstructis inerant hesterna
canistris.

C Ergo, ubi purpurea porrectum in veste
locauit

Agrestem: veluti succinctus cursitat ho-
spes:

Cōtinuatq; dapes: nec nō vernaliter ipsis
Fungitur officijs, præ lambens omne, quod
affert.

Ille cubans gaudet mutata sorte: bonisq;
Rebus agit letum conuiuam, cum subito

ingens

Valuarum strepitus lectis excussit u-
trumq;

Currere per totum pauidi conclauē: ma-
gisque (Molossis

Exanimis trepidare, simul domus alta

Personuit canibus. tum rusticus, haud
mihi vita

Est opus hac, ait: & valeat. me silua,
cauusq;

Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo.

HOC ERAT IN VOTIS] hoc erat in opta-
tis: hoc optabam.

MODVS AGR] agrum optabam breuibus,
& paucis decempedis mensum: agrum non ad-
modum latum. modus in agro significat longitu-
dinem ac latitudinem descriptam, ac dimensam.
exstat titulus in pandectis iuris ciuilibus, Si mensor
falsum modum dixerit. M. Tull. in orat. pro Flacco,
voluisti magnum agri modum censerī. Cælius lib.
8. epist. de signis, & tabulis, de agri modo, de are alie-
no acerrime agere. Plautus Aulul. prologo, Agri
reliquit ei non magnum modum.

IUGIS AQVÆ FON.] fons aquæ perem-
nis. sic M. Tull. dixit aquam de iugi puteo haustā. E

SUPER HIS.] ὑπὲρ τούτων, ad hæc, vel præter
hæc.

AUCTIUS] amplius, benignius, cumulatius.

MAIA NATE] Mercuri. Oda. 2. lib. 1. Siue
mutata iuuenem figura Ales in terris imitaris alma
Filius Maia. & Oda 10. eiusd. Mercuri facunde,
nepos Altantis, &c. Mercurium appellat, quia cre-
ditur amplificationem rei familiaris, & lucra ad-
iuuare, & fortunare. vide annot. ad saty. 3. hu-
ius libri.

PROPRIA] fixa, stabilia, perpetua. vide an-
not. ad illum locum, Si proprium est, quod quis li-
bra, &c. epist. 2. lib. 2. infra.

SI NEQVE MAIORVM, &c.] sic precatur
Horatius. Si neq; rem meam auxi per cuiusquam
iniuriam, aut per dedecus, aut turpitudinem, ne-
que sum imminuturus nequitia, & luxuria: si non
opto ijs, quæ habeo, plura, aut maiora, neq; agrū
vicinum concupisco, neque thesaurum inuenire
aueo, seu inuenturio: si deniq; ijs, quæ mihi sup-
petunt, contentus viuo: te oro, vt, &c. solebant au-
tem preces cum conditione concipi à veteribus.
sic Thetis apud Hom. lib. α. Iliad. Ζεῦ πάτερ, εἴ ποτε δὴ
σὺ μὲτ' ἄδαν ἄποιον ὄνησαι ἠέ πει, ἢ ἔργω, τὸ δέ μοι κρήλιον ἐέλ-
δωρ. id est, Iupiter patet, si quando te inter immor-
tales iuui aut verbo, aut facto: hoc, quod peto, mi-
hi perficito. sic Horat. Od. 18. lib. 3. Faune Nym-
pharum fugientum amator Per meos fines, & apr.
&c. Si tener pleno, &c.

RATIONE MALA] turpitudine aliqua, in-
iuria, vt lenocinio, impudicitia, cæde, & simili-
bus. Pindarus ἐἰδ. n. Νεμ. ait, diuitias honestis ra-
tionibus, & cum Dijs volentibus partas, stabilio-
res esse. sic Pind. οὐδὲ θεῶν γὰρ τοι φυτευθεὶς ὄλκος ἀνθρώ-
ποισι παρμηνώτερον.

SI VENER. STULT. NIHIL HORVM] id est, si huiusmodi vota, quæ statim sequuntur,
non facio: si talia non opto. suprâ ad illum locum,
Et venerata Ceres, &c. sat. 2. huius libri, ostendi-
mus, venerari interdum idem valere, quod precari,
& vota facere. precari autem Græci εὐχεσθαι di-
cunt:

A cunt: quod non solum à dijs aliquid precibus expetere significat, *αἰτεῖν τὸς θεὸς*, vt loquitur Plato in Euthyphr. sed etiam optare. itaque, quæ Latini optata, Græci *ἐυχὰς* quoque nominant, vt sciunt Græcè docti. sic igitur hunc locum explicandum cenſeo, si nihil horum opto, seu, si quis malit, si nihil horum à Dijs precor, non vt Erasmus, qui legendum putat, *venor*. iam *veneror stultus*, sic dictum, vt illa, *parce malignus*, Od. 28. lib. 1. *ἔνὸν τε negliget horridus*, Od. 21. lib. 3. & similia, quæ collegimus ad Od. 8. lib. 3. Existimabant autē veteres illi, diuitias, & cetera bona fortunæ à Dijs immortalibus donati, & ab iisdem incommoda, damna, & egestatem hominibus importari, quod & Theog. approbat, *Οὐδὲς κέρει ἀπὸς, καὶ κέρδεος, ἀπὸς αὐτῶς*, *Ἀλλὰ θεοὶ τῶν δῶρον ἀμφοτέρων*. id est, Nullus est, Cyrene, detrimenti & lucri sibi ipse causa: sed Dij horum vtriusq; sunt donatores. Itaq; quemadmodum bona à Dijs, votis omnibusque expetebant, ita mala & aduersam fortunam deprecabantur.

B O SI ANGVLVVS ILLE, &c.] talia sunt auarorum vota, atque optata. *ὄσι*, optantis, & precantis est. Virg. *Æneid. 8. O, mihi prateritos referat si Iupiter annos. & si*, vt *Æneid. 6. ἔσθις fortè precatur, Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto*: vt apud Græcos, *εἰ εἰ γένοιτο* vtinam accidat, vtinam mihi contingat. & ita Eurip. Oreste, *Εἰ γὰρ γένοιτο, φωνέων δ' ἔλθοι πόλιν*. Et ὁ solum. Idem Virgil. lib. 5. *Ænei. nec vincere certo (Quamquam ὄ.)*

DENORMAT AGELLVM.] Denormat legunt Porphir. & Acro, & ita reperi scriptū in omnibus fere codicibus calamo exaratis, & nonnullis vulg. eamq; scripturam, præsertim à viris doctis comprobata, secutus sum. denormare autem idem valet, quod denormem, & inæqualem, & normæ expertem efficere. huc pertinet, quod scribit Aristot. lib. 1. de arte dicendi, ea, quæ nobis defunt, etiam si parua sint, nobis esse bona, & optabilia, *καὶ ἂν ἐλλείπειν οἰόνται, καὶ ἂν μικρὰ ἢ αἰρετά.*

C FORS] fortuna. vt sup. annot. ad sat. 1. lib. 1.

QVA] aliqua via, aliqua ratione, aut aliqua parte potius. quidam libri veteres tamen habent *qua.*

AMICO HERCVLE.] æquo, & propitio Hercule. beneficio Herculis diues factus. nam & Hercules eorum rem familiarem fortunare, atq; augere credebatur, qui bonorum suorum decimas ad eum detulissent. Alij dicunt eum præesse thesauris. Alij hoc referunt ad fabulam de quodam rustico, cui visus est Hercules in somnis locum, vbi esset thesaurus, demonstrasse. Herculem autem thesauris, & lucris insperatis, item vt Mercurium, idēd præesse volunt, quod Hercules diuitias & bona externa virib. & virtute adeptus est. hunc locum imitatus est Persius saty. 2. *ἔσθις Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro Hercule.*

THESAURO INVENTO] thesaurum sic definit Paullus iuriconsultus lib. 41. digestor. tit. 1. de acquir. rer. domin. *Thesaurus est quadam vetus depositio pecunie, cuius non existat memoria, vt iam dominum non habeat. Sic enim sit eius, qui inuenerit,*

quod non alterius sit. alioquin si quis aliquid vel lucri, vel metus, vel custodia causa condiderit sub terra, non est thesaurus: cuius etiam furtum sit.

SI, QVOD ADEST, GRATVM IUVAT:] id est, si, quod mihi suppetit, gratum, & iucundū est: si eo; quod adest, delector & contentus sum. nomen *gratum* coniungendum est cum verbo *iuuat*, hoc modo, *gratum iuuat*, id est, cum sit gratū, iuuat: *καταλοισμένον ἢ ἀγαπητὸν ὄν τέρπει*. gratū est enim id, in quo acquiescimus, quo contenti sumus.

HAC PRECE TE ORO.] sic loquitur epist. ad Vinn. Afell. lib. 1. *oratus multa prece nitere porrò.*

PRÆTER INGEN.] nam ingenium pingue, id est, hebes, neq; laudabile, neq; optabile est.

VTQVE SOLES] nam poëta omnes sub Mercurij tutela sunt. quos sup. Od. 17. lib. 2. *viros Mercurialeis* appellat: vbi Faunum; Mercurialium virorum custodem dicit.

ET IN ARCEM] in locum editum, qui mihi arcis loco esse possit: vel villam suam significat, vbi rex est, & in quam se recipit, tamquam in arcem, longè à strepitu vrmano, longè à negotijs vrbanis.

MVSAQVE PEDESTRI.] Musam pedestrem, versus, quibus vtitur in satyris, & in epistolis appellat; quia soluta orationi sunt simillimi. infra epist. ad Auguit. in extrem. *nec sermones ego malle Repenteis per humum, quam res componere gestas.* & Ode 12. lib. 2. historias pedestres dicit, quæ sunt oratione soluta conscriptæ, *τῶν pedestribus Dices historijs prælia Casaris, Macenas, melius. πρὸν λόγον* appellant Græci.

MALA ME AMBITIO] mala epithetum est ambitionis perpetuum: vel distinguit ambitionem honestam, & laudabilem, à turpi & vituperanda. vide Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomach. vbi de ambitione disputat, quam *φιλοπρέπαιον* nominant Græci.

NEC PLVMBEVS AVST.] infalubris, pestilens, & quo corpora ingrauescunt. M. Tull. per translationem sermonis *plumbeos* appellat, tardos & hebetes lib. 1. Tuscul. *nisi planè plumbei sumus in philosophicis.* vel refer ad colorem oris, & corporis, quæ efficiuntur pallida Austri flatu. sup. Od. 14. lib. 2. *Frustra per auctunnos nocentem Corporibus metuemus Austrum.* Aristoteles problem. lib. 2. *τρυμ. κς.* quaerit cur Auster sit *δυσωδης*, id est, foetidus, & tætri odoris: & respōdet, fortasse eò fieri, quod humida, & callida corpora efficiat. hæc enim maxime putrescunt. significat autem fortasse Horatius, se continentia, & frugalitate consequi, vt à tempore anni minus salubri, non offendatur sua valetudo. Nam & Socratem ferunt ita continentem in victu, cultuq; fuisse, vt sæpe Athenis orta pestilentia, multisq; vi morbi absumtis, solus intactus, & integer à peste fuerit. Vel dic, quod rectè valeat anni tempore infalubri, id eum loco ascribere, & celo.

LIBIT. QVÆST. ACERBÆ] quia Austro flante complures in morbum incidunt, atq; intereunt. Libitina, Dea funerum, à qua dicti Libitinarij, qui in funeribus procurandis sunt occu-

A pati. Plaut. senes decrepitos *libitinarios* appellat in Bacchid. *Blandula, faceta, pulchra: incuruos, libitinarios, veterrumos senes illorū traherent patres.* Od. 30. lib. 3. *magnaq; pars mei Utabit Libitinam.* Dionys. Halicar. lib. 4. scribit, Venerem nescio quam à Romanis appellatā esse Libitinam. & item Plutarchus *Ρωμαϊοίς.*

AVDIS] appellaris, vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rexq; paterq; Audisti coram.*

MATVTINE] à Iano dici, & anni principium ducitur. de quo vide Plutarch. *Ρωμαϊοίς,* & Macro. lib. 1. Saturn. Seruius ad illum Virg. versum lib. 7. *Æn. Sunt gemina belli porta, &c.* notat, *Ianum apud aliquos bifrontem, apud aliquos quadrifrontem esse non mirum est. Alij enim eum diei dominum esse volunt, in quo est ortus & occasus: Horat. Matutine pater, seu Iane libentius audis: alij anni totius, quem in quattuor tempora constat esse diuisum. Anni autem esse deum illa res probat, quod ab eo prima pars anni nominatur. Nam à Iano Ianuarius nuncupatus est.*

B M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. *Cumq; in omnibus rebus vim haberent maximā prima & extrema, principem in sacrificando Ianum esse voluerunt, quod ab eundo nomen est ductum: ex quo transitiones peruia Iani, foresq; in liminibus profanarum adium, ianua nominantur.* Incipit hinc narrare suas totius diei actiones à tempore matutino ad vesperam.

VNDE] à quo, vt sup. sat. 3. *unde ego mira Descripsi docilis præcepta hæc.* ibid. *Vnde vxor media surgat de nocte vocata.*

ROMÆ SPONSOREM] cum Romæ sum, inquit, sponsorem me rapis. sponsorem iurisperiti recentiores Paullus, Vlpianus, & ceteri, fideiussores appellant. infra epist. 2. lib. 2. *Hic sponsum vocat.*

RAPIS] verbum *rapis* significat necessitatem, non illam quidem vi impositam, sed ab officio natam: quæ plurimum valet apud viros bonos. rapis igitur, id est, cogis me ex officij ratione. spondere autem pro altero, graue onus esse, declarat proverbium Græcum *ἐπιβα, ὅτι δ' ἀνα,* id est, sponde: at propinquum est damnum.

EIA, NE PRIOR OFFICIO] si legemus *vrge*, vt habent omnes libri vulgati: horum verborum hæc mihi videtur fore sententia. eia (inquit Horatius) Matutine vrge, atque impelle me acriter ad hoc officium spondendi alicui amico præstandum, ne quis me officiosior existat, atq; hanc mihi laudem præripiat. Sin, vt nonnulli libri manuscripti, *vrge*: quam scripturam ego magno opere probō: huius loci hæc erit sententia: tu Matutine me sic hortando vrge: eia Horati noli committere, vt quisquam officio satisfaciat prior, quàm tu. potest & sic explicari, seruata vulgata, & communi scriptura, vt intelligamus, Horatium seipsum hortari, eia: vrge quod agis, vrge officium tuum, nequis te sit officiosior. sed ego *vrge* legi malo.

SIVE AQUILO RAD. TERR.] siue fiat Aquilo, &c. sed cur terras dicit ab Aquilone radi, cum hic ventus à superiore parte spiret, vt docet Aulus Gell. lib. 3. cap. 3. o? fortasse responderi potest, radendi verbo vsus esse Horatium nō quod

significet, per extremas maris, aut terræ parteis hunc ventum spirare, sed vt eius vim exprimat. sic de Euro dixit Od. 16. epod. *vt neq; largis Aquosus Eurus aruaradat imbribus.*

SEV BRUMA NIVAL. INTERIORE] id est, siue dies totius anni sunt frigidissimi, ac breuissimi, niuib; deniq; infestissimi, &c. *Interiore gyro,* id est, breuiore circulo. nam compluribus ab vno communi puncto medio descriptis circulis, interiores, sunt breuiiores, seu minores. neq; tamen hoc ita accipiendum est, quasi dicamus solis circulos parallelos, id est, æqualiter inter se distantes, quos quotidie motu calii sol efficit, hieme, quàm vere, atq; æstate esse breuiiores: (quouis enim tempore anni sunt æquales, quia quanto sunt minores semicirculi supra finientem nostrū, tanto sunt maiores ij, qui sunt infra, & sub pedibus nostris) sed quod minores sint supra finientē nostrum hieme, quàm ceteris anni partibus, semicirculi: idq; propter orbem signiferum, quem ζῳδιακὸν Græci appellant: quo fit vt dies sint contractiores, noctesq; longiores. Itaque hæc verba, *niualetm, Interiore diem gyro trahit,* hanc vim habent, dies efficit contractiores, ac breuiiores, simulque frigidōs, & niuib; informeis, ac turbulentos. Vel dic, omnino eos circulos, quos calii motu sol hieme efficit, esse minores, quàm quos vere, & auctunno, propterea, quod illi sunt tropico capricorni, seu brumali signo, proximi. Quod si quis dicat, eadem ratione etiam eos circulos, quos sol æstate calii motu conficit, esse ijs breuiiores, quos vere, & auctunno: quia sint signo solstitiali, seu tropico cancri viciniōres: fatebor, & concedam. sed hoc interest, quod dies æstiuī sunt noctibus longiores propter sitū orbis signiferi, seu zodiaci, cuius pars maior æstiuīs diebus exstat supra terram: quam partem dum sol permetitur & perambulat, dies efficit noctibus longiores, & propter vicinitatem suam ardentes, & torridos: dies brumales autem contrā propter contrariam rationem sunt noctibus breuiiores, simulq; turbulenti & frigidi. Itaq; significans Horatius hos dies brumales, recte, & εὐλόγως addit ad nomen *diem,* epithetum *niualetm.*

PŌST MODŌ, QVOD MI OBSIT, &c.] postea mihi id locuto, quod mihi damnum afferat, ita clarè, & apertè, vt infitari non possim, luctandum est in turba. Sed quid de se locutum esse sentit Horatius, quod ei obesse possit? vel intellige vniuersè, & generatim de quouis sermone, cuius hæc natura est, vt, maximè si multus sit, & cum multis, non possit non nocere ei, qui sit locutus: vel ad sponsonem refer, quæ, vt paullo antè diximus, sponsoni plerumq; damnosa est. alij referunt ad defensionem clientis, quasi Horatius alicuius causam defenderit in iudicio, & defendendo clientem, aduersarium læserit: alij ad conuicia, quæ fieri solent in turba, dum alij tardius, alij celerius eunt: quarum explicationum posteriores duas non probō: duarum autem priorum mihi placet magis ea, quæ ad sponsonem refertur: & ita Ouidius, *Vnius & verbi grandia damna ferat.* Iam post modo Seruius ad illum locum Virgilij Tityro

A lij Tityro longo post tempore venit, vult esse vnam vocem, & hunc versum Horatij profert.

LVCTANDVM IN TVRBA] id est, laborandum, & contendendum est in turba.

FACIENDA INIVR. TARD.] dum propero, non possum effugere, quin faciam iniuriam iis, qui antecedunt, tardius euntibus. fit enim, vt eos impellam & pulsem: quod illi molestè ferentes, mihi conuiciantur & maledicunt his verbis, quid vis insane? &c.

QVID VIS INSANE? ET QVAS] verba sunt (vt dixi) eius qui ab Horatio properante impulsus, excandescit, per imitationem quandam expressa.

IMPROBVS VRGET] improbè, & sine intermissione me insectatur verbis contumeliosis, & precibus iratis, id est, execrationibus & diris precationibus: ἀπαῖς, vt sup. Od. 5. epod. misit Thye steas preces.

TV PVLS. OMNE, Q OBST. AD MÆC.] hæc verba, tu pulses omne, quod obstat, coniunctè legenda sunt, cum versu proximo, Ad Mæcenatem memori, &c. & hoc modo mea quidem sententia, explicanda. tu autem Horati (nam seipsum affatur) non dubitaueris, quicquid obstat eunti, pulsare, cum tibi fuerit ad Mæcenatè reuertendū.

HOC IVV. ET MELLI EST: NON M.] verè loquar, ingenuè farebor, quod verū est, hoc mihi magna voluptati est, iactari in turba, & pulsare, & pulsari, & male audire, cum ad Mæcenatem redeo, aut recurro.

MELLI EST] est mihi instar mellis: est mihi dulcissimum, ac iucundissimum, ad Mæcenatem reuerti, vel, cum ad Mæcenatem reuertor, pulsari.

ATRAS] cur atras? an propterea quod erat commune plebis sepulcretum, seu sepulcrum? at isthuc fuerat olim: nunc autem in Esquilijis erant horti Mæcenatis, itaque salubreis appellat sat. 8. lib. 1. an propter sexcentas occupationes, & curas, quibus distringebatur, & obruebatur, cum eò venerat? nam & alibi curas, atras nominavit.

PER CAP. ET CIRCA SAL.] negotia quamplurima me omni parte adoriuntur, & circumueniunt. illustris hypotyposis, seu subiectio, per quam negotiorum multitudo hæc & illac Horatium vrgentium, & circumvenientium, expri-

mitur, & quasi oculis subijcitur. Videre enim videmur negotia quamplurima, tanquam animantia quædam, circum Horatium per caput, & per latus salientia, eumque molestè insectantia, & vexantia. sic idem supra de curis. Od. 16. lib. 2. & curas laqueata circum Tecta volanteis. sic Iuuenalis de morbis sat. 10. circumsiluit agmine facto Morborum omne genus.

ANTE SECUNDAM] alia μίμνσις, per quam eius orationem imitatur, quem ad se miserat Roscius oratum, vt sibi adesset Horatius in sua causa aduocatus.

SIBI ADESSES] tu Horati sibi esses aduocatus. M. Tull. frumentar. Tota Metelli cohors hominum non ingratorum aderat Apronio. aduocati autem ab actoribus, & patronis multum differebāt. nam hi oratione reum defendebant, & causam agebant: illi muti ac taciti, & presentia sua duntaxat, aut, si forte, testimonio causam rei subleuabant. M. Tull. in Cluentiana. Quis eum vniquam non modo in patroni, sed in laudatoris, aut aduocati loco viderat? aduocati illi apud Plautum in Pœnulo testium munere funguntur.

AD PVTEAL.] Puteal, locus erat puteali optus, in quo erat tribunal prætoris: vel (quod magis probo) basilica, in qua ius dicebat prætor, à Scribonio Libone ædificata, à puteo, qui ibi erat appellata. epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. forum, putealque Libonis Mandabo siccis. Puteal enim propriè est tectum, quo puteus operitur. trāsfertur etiam ad alia. M. Tull. lib. 1. de diuinat. cotem autè illam, & nouaculam defossam in comitio, supraque impostum puteal accepimus. Dionys. Halicarn. libr. 4. in extremo, καλεῖται δὲ φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. M. Tull. orat. in Pisonem, puteali, & feneratorū gregibus inflatus atque compulsus. Cùm essem Romæ, Clem. Teueningus, nostras, id est, Gallus, vir humanis. & antiquitatis Rom. studiosiss. ac scientissimus, sexcetos mihi nummos æreos, toridèmq; argenteos, & aliquot aureos ostendit, alios florente repub. Romana, alios repub. ab imperatoribus ac tyrannis occupata, atque oppressa cufos: in his duos, quos hîc exprimendos curauit, vt ex horum exemplorū inspectione, quid sit puteal, & quam obrem puteal Libonis dixerit Horatius, lector intelligere queat.

Erat autem tribunal Libonis in foro Romano, arcui Fabiano, duobus Ianis, superiori & inferiori proximū, à templo Iani non longè distās. Quid. Qui puteal, Ianumq; timet, celereisq; kalendas.

DE RE COMMVNI] alia μίμνσις. Alius (inquit Horatius) à scribis missus nuntiat mihi scribas orare, vt reuertar. propterea quod res magna, & noua, quæ ad rem communem pertineat, acciderit. de re communi igitur, id est, ob rem commu-

nem. Putant autem non nulli, Horatium in numero scribarum fuisse, quorum munus erat, acta publica litteris mandare, & litteras publicas perscribere: iccirco videri commune hoc loco positum esse κατὰ δημοτικῶς pro publico: vt Ode 15. lib. 2. Priuatus illis cōsus erat breuis: Commune magnum: vt apud Græcos τὸ κοινόν. ego autem malim, commune hoc loco propriè accipi, vt intelligamus rem communem scribarum. Sic Plautus, Paucis

A est quod te volo de communi re appellare, mea & tua. neque verò assentior iis, qui *nonata* legunt vno nomine. nam *nonata*, neque vsitatum est in tota lingua Latina, neque potest esse, cum huiusmodi nomina in *ta*, masculina, primæ declinationis, Græca sint: vt poeta, alipta, athleta, citharista, dynasta, sophista, & similia. At nouata à Græco deduci non potest, sed à verbo nouandi ortum haberet, quod analogia respuit.

DIXERIS EXPERIAR] id est, si ego ei respondero, me experturum, possimne à Mæcenate impetrare, addit, me posse, & vrget.

SEPTIM. OCT. PROP.] id est, parum abest, quin septimus annus præterierit, postea quàm cœpi esse in numero familiarium & amicorum Mæcenatis: octauus propemodum annus agitur, ex quo, &c.

DVNTAX. AD HOC] significat, se non eò accessitum esse à Mæcenate, atque in amicitiam receptum, vt ei esset vsui in rebus magnis ac ferijs: sed, vt cum eo nugaretur, ac iocaretur. sic Aristoteles libr. 8. de moribus ad Nicomach. ait opulentos & potentes viros distinctis, ac diuisis amicis vti solere. alios enim esse, qui & dicantur, & sint vtiles: alios suauis & iucundos, videlicet comeis, & vrbanos.

TOLLERE RHEDA] recipere in rheda: sic loquitur T. Liu. lib. 2. *cape hunc equum, dum & tibi virum aliquid superest, & comes ego te tollere possum.* vide quæ annotata sunt ad illud locum, *Tollite, non ludo, crudeles, tollite claudum*, epist. ad Scæuam lib. 1.

CONCREDERE] committere, *πισθεν*, vt annotatum est ad Od. 5. lib. 3.

NVGAS] res non admodum magni ponderis, neque reconditas: res leueis, videlicet huius generis, *hora quota est*.

THRAX, AN GALL.] Gallina vel nomen est proprium gladiatoris, vel dicendum per Gallinam Mirmillonem significari, seu Gallum. Mirmillones enim Galli dicebantur, & Gallica armatura utebantur. hunc igitur mirmillonem, Gallinam appellat vrbanè, fortasse impudicitia notâs, & parum virum esse significans, vel parum validum, parumque fortem arguens. Thrax autem seu Threx, nomen quorundam gladiatorum commune: vt epist. 18. ad Loll. 2. lib. 1. *adimum Thrax erit.* Thraces autem dicti sunt gladiatores (inquit Sext. Pomp.) à similitudine parmularum Threiciarum. Thrax cum Mirmillone comparabatur: quod declarat locus M. Tullij Philipp. 6. de L. Antonio loquentis. *Tantumne sibi sumsit, quia Milas Mirmillo Thracem ingulauit familiarem suum?* & Aufonij versiculus, *Quis Mirmilloni componitur? equimanus Thrax.* Nonnulli legunt *Threx*, seu *Thrax*, seu *Trex*. Præterea pleriq; libri manuscripti habent *Thrax, an Gallina*. &c. quos sequor.

MAIIVTINA PAR. CAVT.] vt sub exitum mensis septembris. parum cautos autem intellige eos, qui vtuntur adhuc veste æstiuâ, neque se muniunt aduersus frigoris auctumnalis initia.

ET, QVÆ RIM. BENE DEP.] & ea, quæ possunt impunè, & sine periculo homini rimarum pleno, & hac & illac perfluenti (vt ait Teren-

tius) committi: id est, quæ non sunt admodum recondita, quæ licet proponere in publico, & diulgare. Georgius Torodes vir bonus & doctus, & mihi amicus, quem nuper Lugduni mors immatura nobis eripuit, horum verborum hanc sententiam esse putabat à priore differentem. Et cetera mihi solet committere Mæcenas, quorum licet obliuisci, quæ non est necesse memoria tenere, quæ licet è memoria dilabantur, nihil sit periculi aut mali futurum: ea, quæ mihi narrat, aut quæ mecum loquitur Mæcenas, non desiderant attentum admodum, nec memorem auditorem: sed ca licet & negligenter audire, & audita è memoria deponere. de qua explicatione iudicet lector.

PER TOT. HOC TEMP. SVBIECT.] per totum hoc septennium inuidiæ fui magis ac magis opportunus: ad inuidiam expositus: inuidialaborauit.

IN DIEM ET HORAM] debuerat dicere in dies, aut in horas: sed hæc duo, *in diem*, & *in horam*, pro alterutro, vel *in dies*, vel *in horas*, posita esse intelligenda sunt. aliud est enim *in diem*, aliud *in dies*, vt sciunt Latine docti.

NOST. LVD. SPECT. VNA: LVS.] nonnulli sic explicant hunc locum. si fortè Mæcenas noster vnâ mecum ludos spectauerat: si vnâ in campo Martio luserat, & se exercuerat: dicebant statim omnes, En Horatius omnium mortalium est fortunatissimus. Ego autem puto esse *μίμνον*, id est, imitationem sermonis inuidorum, ac maleuolorum, hoc modo, noster Horatius vnâ cum Mæcenate ludos spectauerat, vnâ in campo luserat. ô hominem fortunatum. Atque ita videtur Acro explicare. Adr. Turnebus *μίμνον* quidem orationis inuidorum esse fatebatur, sed hoc modo. Horatius homo nostri ordinis & loci, vnâ nobiscum in vltima cauea inter pauperum cuneos, ludos olim spectauerat, vnâ in campo luserat: nunc autem fortunatissimus est, qui cum Mæcenate coniunctissimè, & familiarissimè viuuit.

OMNES] omnes maleuoli & inuidi hæc dicunt.

FORTVNE FIL.] homo fortunatissimus (inquiunt illi.)

FRIGIDVS A ROSTRIS] id est, si quis rumor, aut nuntius tristior à rostris profectus increbrescit per compita, statim vt quisque mihi sit obuius, ecquid de Dacis, & ceteris populi Ro. hostibus audierim, rogat, nam (inquiunt) verisimile est te scire, quando quidem Mæcenati familiaris & amicus es intimus.

ME CONSVLIT] ex me querit, me rogat, num aliquid de Dacis audierim: vt sat. 3. sup. *Ergo consulere, & max respondere licebit? Consule.*

DE OS] Mæcenatem, Agrippam, Augustum. sic Virg. Tityro, *Nec tam presenteis alibi cognoscere diuos.*

NIL EQVIDEM] respondet Horatius, fortasse *αἰπετέρους*.

VT TV SEMPER ERIS] vt, *ὄς*, id est, quàm semper eris derisor! verba sunt illius percunctatoris.

AT OMNES DII EXAG.] at omnes Dij (inquit

A quit Horatius) me perdant, si quicquam comper-
ti habeo. iurādi formula per diram precationem:
sic sup. sat. 9. lib. 1. *dispercam, ni Summos omnes.*
mendose habent nonnulli libri, *derisor ad omnes.*
sapē autem ita loquuntur boni auctores, *Dij omnes*,
vt Terent. Heautont, *At te omnes quidem*
Dij, Deaq̄, quantum est, Syre cum istoc inuento, cum
que incēpto perduint. Virgil. lib. 6. *Æneid. Diique*
Deaq̄, omnes, quibus obstitit Ilium & ingens, &c. &
lib. 1. Georg. *Dijq̄, deaq̄, omnes, studium quibus ar-*
ua tueri.

QUID? MILITIBVS, &c.] ordo & senten-
tia verborum hæc est, *Quid?* (inquit percuncta-
tor ille) vtrum prædia militibus promissa datu-
rus est Cæsar ex Sicilia, an ex Italia? Siciliam dictā
esse Triquetram à tribus promuntoriis, Pachino,
Lilybæo, Peloro, notum est. Lucret. lib. 1. de Em-
pedocle, *Insula quem Triquetris terrarum gessit*
in oris. *πειρακίαν* eadem ratione appellant Græci,
seu *θειρακίαν*, seu *πειρακίαν*, nempe à tribus pro-
muntoriis. Lycophron *τειρακίαν*, quasi trium iugo-
rum, seu collorum: Pindarus *τειρακίαν*, id est,
trium angulorum.

ALTIQVE SILENTI] sic Virg. *Æneid. 10.*
quid me alta silentia cogis Rumpere?

NON SINE VOTIS] non sine optatis, *ἢ ἀνευ*
ἑυχῶν, non sine precibus.

ORVS, QUANDO EGO TE ASP.] hæc
sunt optata Horatij. vt liceat ruri ætatem agere,
ibique nunc legere, nunc dormire, & cessare, &
nihil agere.

DUCERE SOLL. IVC. OBL.] id est, sollici-
tudines huius vitæ obliuione quadam oblitera-
re, & vitam curarum & molestiarum plenam, ani-
mi remissione dulcem efficere? quod suadet Ma-
tius in mimiambis, his versibus, *Quapropter edul-*
care conuenit vitam, Curasque acerbis sensibus gu-
bernare. Porphyrio ad hunc locum notat, *ducere*
obl. vita, id est, potare. quod non est ita intelligen-
dum, quasi ille intelligat, Horatium è vini potu
malorum præteritorum, & præsentium obliuio-
nem querere, vt supra Od. 7. lib. 2. *Obliuoso lenia*
Masico Ciboria exple: sed omnia huius vitæ ma-
la, omneisque curas, & molestias obliuisci velle:
quemadmodum dixit Virgil. *Æneid. 6. Lethe ad*
fluminis vndam Securos latites, & longa obliuia po-
tant. Sic igitur hic locus explicandus est, & qui-
dem facilius. Quando mihi licebit ruri traducen-
tem tempus ætatis, nunc lectione librorum vete-
rum, nunc somno, & otio, obliuisci huius vitæ sol-
licitudines, ac molestias? vult enim, curarum, &
sollicitudinū memoriam obliterari, atque obrui
posse tribus rebus: veterum libris, somno, otio,
seu cessatione: vel duabus, si quis fortè somnum,
& inerteis horas pro vno accipere malit. Nam or-
do verborum hic est, quando licebit ruri sollicitæ
vitæ obliuia ducere nunc libris, nunc somno, &
inertibus horis? Esset autem ineptissimum ita lo-
qui, *Quando licebit rure meo potante m curas*
meas obliuisci nunc libris, nunc somno, &c? *du-*
cere obliuia porrò sic dictum (opinor) vt apud Vir-
gil. *Æneid. 4. ducere somnos.* Nam *ducere somnos*
videtur illis esse simile *ducere nectaris succos* Od.

3. lib. 3. & *ducere Liberum* Od. 12. lib. 4. & *in-*
nocentis pocula Lesbij Duces. Od. 27. lib. 1. & *du-*
cere spiritum, ducere animum apud Cic. pro Sex.
Rosc. Amer. *Ira ducere obliuia vite sollicitæ, &c.* idē
quodammodo valebit, quod potare, seu haurire
obliuia curarum, nunc veterum libris, nunc som-
no, &c. i. nunc legendo, nunc dormiendo.

FABA PYTHAG. COGNATA] Horatius
facetè cognatam Pythagoræ fabam dicit, quasi
Pythagoras existimaret, fabam animal esse, vel
certè in fabis mortuorum animas inesse: atque ic-
circo ab hoc cibo se abstinuerit, veritus, ne in fa-
bam aliquam animus paternus immigrasset. Vari-
æ tamen causæ afferuntur, cur Pythagoras &
ipse à fabis abstinuerit, & alios voluerit abstine-
re: quas refert Laërtius ex Aristotele, his verbis,
ἦτοι δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ τῶν κινήσεων ἀπορίων ἀντι-
ἀποχρηστικῶν κινήσεων, ἢ περὶ ἀιδόσις ἐῖς τὸν ὁμοῖον. ἢ ὅτι ἂν
Πύθαγας ἀζονοῖ τὸν ἦ ὅτι φθειρῆ, ἢ ὅτι τῆ πύθωνος φύσεως ὁμοῖον,
ἢ ὅτι ὀλιγορροῦν. κληρονομοῦται γὰρ αὐταῖς, &c. i. ait autem
Aristot. in libr. de fabis, Pythagoram iubere à fa-
bis abstinere, aut quòd partibus virilibus inho-
nestis similes sunt, aut quòd Orci portis (sterile
enim quiddam est faba) aut quòd corrumpit, aut
quòd naturæ vniuersi similis est, aut quòd ad pau-
corum principatum pertinet. fabis enim sortiu-
tur magistratus. Festus ait, fabam nec tægere, nec
nominare Diali flamini licere, quòd ea putetur
ad mortuos pertinere. *Nam & Lemuralibus iaci-*
tur laruis (inquit) *& parentalibus sacrificijs adhibe-*
tur, & in flore eius, luctus littera apparere videntur.
M. Tull. libr. 1. de diuinatione aliam causam affert
his verbis. *Ex quo etiam Pythagoricis interdictum*
putatur, ne faba vescerentur, quòd habet inflatio-
nem magnam is cibus, tranquillitati mentis quarentis
vera contrariam. Ne illud quidem omitren-
dum est, litteris esse proditum, fabam in vasculo
æreo seruata, certo temporis spatio in sangui-
nem verti: atque iccirco Pythagoram, cum eum
latrones persequerentur, maluisse in eorum po-
testatem venire, quàm, cum alia via effugere non
liceret, per agrum fabis oblitum euadere. Fabam
igitur Pythagoræ cognatam appellat fortasse Ho-
ratius, quòd ille se ab ea abstinuerit, quasi sibi cū
ea cognatio aliqua esset.

SIMVLQVE VNCTA SATIS P. P. O. L.]
significatur his omnibus tenuis, & minimè sum-
tuosus, minimèque exquisitus apparatus. *ponen-*
tur autem, id est, apponētur. Et animaduerte, olu-
cula semper locum habere in tali apparatu signi-
ficando: de quo lectorem admonuimus annot. ad
sat. 6. lib. 1. ibi, *lachanisque catinum.*

O NOCTES, CENÆQVE DEŪM] cur
nocteis cum cenis coniunxit? an quòd cenæ vete-
rum plerumque noctu agitabatur, totamque no-
ctem producebatur, vt supra annotauimus? nunc
autem cenas rusticas, tenuis scilicet, & minimè
sumtuosas, & nocteis placidas ac tranquillas, ce-
nis, illis nocturnis opiparis anteposit? an hoc si-
gnificat, cenas suas rusticas, breues esse, & mo-
dicas, atque ex eo se nocteis ducere quietas, ac
tranquillas, somnosque capere placidissimos, ne-
que à cibo immoderato, nimiaque potione inter-

A ruptos? Præterea cur cenas Deorum dixit? an significans tenuis, minimèque apparatus, aut opiparas, quòd tales essent cenæ, quæ diis apponi solebant: an suauis & iucundas, quales deorum cenas esse credibile est?

VERNAS QVE] Vernas (inquit Nonius) appellabant veteres, qui vere sacro fuerant nati: & habebatur nomen hoc pro vitabili maledicto. Festus, *Verne appellantur ex ancillis civium R. vere nati.*

PROCAEIS] proteruos, audaculos. Procati, pascere est (inquit Festus) unde procaces meretrices ab assidue pascendo. sup. Od. 1. libr. 2. Musam, procacem appellavit, & Catull. Fesceninam locutionem, procacè. M. Tull. lib. 4. de rep. apud Nonium. *Itaque à petendo petulantia, à procando, id est, pascendo procacitas nominata est.*

LIBATIS DAPIBVS] ex quibus ego degustavi, quantum volui, & quantum satis est: atque ita explicat Acro, seu quis alius nomine Acronis, & alij. Turnebus autem sic: ex quibus particulam diis penatibus libavi. Veteres enim de eo, quod in cenam paratum habebant, partem aliquam detrahebant, quam Lari, & ceteris diis domesticis, atque etiã aliis, donabant. Varro ex Nonio. *Quocirca oportet bonum civem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μὴ πὸν κέρως.*

PROVT CUIQVE LIB.] hæc pertinent ad versum proximè sequentem, non ad superiorem.

SICCAT INÆQVALEIS CALICES] bibit quisque quātum libet, siue multū, siue parum. nemo cogitur à bibendi magistro calices æqualeis exhaurire, sed suo quisque arbitrato bibit. nemo necesse habet ex magistri præscripto bibere. Solebat autem magister ille, quem alio nomine regem appellabant, conuiuis omnibus æqualeis calices ebibēdos dare, & bibendi leges ferre, quas infanas proximo versu vocat.

SOLVTVS LEGIBVS INSANIS] hac dere vide, quæ annotata sunt ad illum locum, *Olim ludus erat cippa potare magistra*, sat. 2. huius lib.

SEV QVIS CAPIT, &c.] siue quis liberaliorem potum ferre potest, siue modico magis delectatur. per *acria pocula* significat vel grandia, & immoderata, & nimia, & ad quæ ferenda, acri & robusto potore sit opus: (nam infrà sat. 8. *acris potores* appellat eos, qui multum & strenuè bibunt) vel parum diluta, atque adèd mera. ego tamen priorem explicationem malo. *capit acria pocula* autem, id est, capax est acrium poculorum.

VVESCIT] sic reperi scriptum in cod. vno Vatic. & Iann. & nonnullis aliis. alij habent *humescit*. illud alterum magis mihi probatur. Nam & *uidos* dixit Od. 5. libr. 4. potos, & madidos. *dicimus integro Sicci manè die: dicimus vuidi, Cum sol Oceano subest.*

SERMO ORITVR NON DE VILLIS, &c.] Cuius modi de rebus sermones in cōiuiis haberi debeant, iam olim docuerat Varro sat. Menipp. qui referuntur ab Aul. Gell. lib. 13. cap. 11. & commemorabuntur à nobis ad epistolam 5. lib. 1.

LEPOS] saltator quidam hoc nomine. reperi in duobus libris manuscr. *nepos*: quos non sum secutus.

VTRVMNE DIV. HOM.] si quis in hac quæstione disceptatore, ac iudice Zenone utatur, non dubium est, quin ille iudicaturus sit, in virtute vitam beatam esse positam: sin ad vulgum referat, alij in voluptate, alij in bona valetudine, alij in diuitijs locatam esse dixerint. sed profectò, cum diuitiæ sint ad vsum corporis comparatæ, corpus animi causa natum, & ita animi bona, primum locum: corporis, secundum: diuitiæ tertium obtineant, iniquum, atque absurdum sit, in bonis deterrimis, ac tertiis vitam beatam collocare. his consentanea scripta sunt à Platone lib. 9. de legibus.

VSVS, RECTVMNE] aut quid nos ad amicitias trahat, vtilitasne, an rectum, atque honestum. Negat M. Tullius, amicitiam ab vtilitate nasci. Aristoteles tot amicitia genera constituit, quot sunt amabilia. quicquid enim amabile sit, id esse vel honestum, vel vtile, vel iucundum. ita tres amicitias esse: aliam, cui solum honestum sit propositum: aliam, cui vtile: aliam cui iucundum. Ait tamen idem, eam amicitiam, quæ honesti causa constituta est, cum multis aliis rebus reliquas duas superet, tum hoc maximè præstare, quòd eadem & honesta, & vtilis, & iucunda est. Pindarus videtur amicitiam vtilitate ponderare atque æstimare. nam hoc vno nomine amicitiam commendat, quòd multæ ac variæ sint amicorum vtilitates, atque opportunitates. verba eius sunt hæc, *Νεμ. εἰδ. η. Χρείαι δὲ παντοίας φίλων ἀνδρῶν.* Homerus *ὀδ. θ.* in extremo ait, amicum suauem, & prudentem fratre non esse deteriore, *ἐπὶ ἑμὲν ἢ κερσυνήτοιου χρείων ἴνευται, ἕσκειν ἑταῖρος ἑὼν πεπυμέναι εἰδῆ.* id est, Nam nihilo fratre deterior est is, qui cum amicus sit, tum cordatus & prudens sit. Horatius amicum iucundum rebus omnibus anteponit, supra satyra quinta libro 1. *Nil ego contulerim iucundo sanus amico.* ad quem locum lege quæ annotauimus, si tibi commodum est.

ET QVÆ SIT NAT. BONI] bonum definit ex sententia veterum Aristoteles lib. 1. de morib. ad Nicomachum, quod omnia desiderant, seu appetunt. *ἀγαθὸν, ἢ πῶντα ἐφίεται.* Idem lib. 1. *ῥητορικ.* huic definitioni addit alias descriptiones. M. Tull. lib. 2. de finibus *bonum ipsum etiam quid esset, fortasse, si opus fuisset, definisses: aut quod esset natura appetendum, aut quod prodesset.* Idem lib. 5. *Bonum appello, quicquid secundum naturam est.*

SVMVMQVE QVID EIVS] de summo bono disputat Aristot. lib. 1. de morib. ad Nicomach. & M. Tull. in libris de finibus.

EX RE] vulgus interpretatur, *ex re*: id est, non alienas à proposito sermone. Ego autem sic *ex re*, id est, ex vfu, vtilis.

ARELLI] auari cuiusdam nomen est, Arelius.

SOLLICITAS ING. OP.] sollicitas opes, ab effectu, quia sollicitū & anxium reddunt eū, qui

A qui habet. *ignarus* autem rectè addidit. Nam insipientes laudant diuitias quantumuis licet possessoribus molestas: sapientes non item, qui vitam beatam in animo paucis contento positam esse ducunt, nō in copia bonorum externorum. vide quæ annotata sunt ad illum locum Od. 16. lib. 3. *Contemte dominus splendidior rei, &c.* & ad illum, *Crescentem sequitur cura pecuniam, &c.* eadem Oda paullo ante.

OLIM] quondam. *Olim* (inquit Ael. Donatus ad illum locum Terent. Andria, *Atticus quidam olim, &c.*) *fabula principium.* & citat hunc locum Horat. Sic epist. ad Mæcen. 2. li. 1. *Olim, quod vulpes agrote cauta leoni Respondit, referam.*

CAVO] epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Macra cauū repetes arctum, quem macra subisti, paupere cauo autem sic dictum ab Horatio, ut à Virgil. pauperis & tugur I congestum castite culmen.*

ASPER] durus, laboriosus. aliter dixit epist. ad Pison. monitoribus asper.

ARCTVM] ad rem attentum, parcum, restrictum, angustum. libri veteres plerique habent *artum.*

B SOLVERET] laxaret. ita tamen parcus, & ad rem attentus, ut in hospitibus accipiendis largum se, ac liberalem præberet.

NEQUE ILLI SEPOSITI CIC.] libri ferè omnes calamo exarati, quos quidem viderim, & emendatiores excusi, sic habent, non *sepositis*, ut nonnulli corrupti. Est autem hoc genus loquendi planè Græcum. Sic enim loquuntur Græci, *φθονῶ σοι τὸ εὐτυχίας*, id est, inuideo tibi secundæ fortunæ, pro quo Latini dicerent, inuideo tibi secundam fortunam. Plutarch⁹ in Cæsare, *ὁ Κάρτων, φθονῶ σοι τὸ θανάτου, καὶ γὰρ ἐμοί σοι τὸ σαυτοῦ σωτηρίας ἐφθόνισας.* ô Cato, inuideo tibi mortis, seu mortem. nam etiam tu mihi tuæ salutis, seu tuam salutem inuidisti. Plato in Hipparcho, *ὅτι οἰόμενος δεῖν εὐδαιμονίας φθονεῖν.* non putans oportere cuiquam sapientiæ, seu sapientiam inuidere. præterea illi repositum ex eorumdem lib. auctoritate. iungunt etiam interdum hoc verbum cum infinitiuo. Euripid. Med. *τί δ' ὄνειδος γεραιῆ, μὴ φθόνος φράσαι.* id est, quid est, senex? ne inuide dicere, seu dixisse. Homer. *ἰλ. γ. Κλυταιόχευτα ποσειδάων βιότιοιο μεγάρης.* id est, Neptunus Cæsariem cæruleam habens cum ei vitæ inuidisset. Horatius Latinorum more locutus est epist. ad villicum suum lib. 1. *inuidet vsus Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.* sic Virgil. *Æneid. 4. Ascaniōne pater Romanas inuidet arceis?* Idem lib. 8. *Sed mihi tarda gelu, sacrisque affecta [al. effata] senectus Inuidet imperium.* & Catull. nupt. Pel. *Sic nimis insultans, extremo tempore saua Fors etiam nostris inuidit questibus aureis.* M. Tull. Tusc. 3. *tum planè insicimur opinionum prauitate, à naturæque ipsa desciscimus, ut nobis optimam naturam inuidisse videantur qui nihil melius homini, nihil magis expetendum, nihil præstantius hominibus, imperijs, populari gloria iudicauerunt.* propterea autem quod, qui rem aliquam alteri inuidet, eam, si habeant in sua potestate, illi nullo pacto, nullaque condicione impertire velint, iccirco & inuidere vsurpant Latini, pro denegare,

& non largiri, quod sine tuo incommodo dare possis: & contrà, non inuidere, pro largiri. horū igitur verborum hæc sententia est, magnam illi ciceris & auenæ copiam apposuit. cicer, quod sepositum habebat, & longam auenam ei apposuit liberaliter, & prolixè.

SEMESA] semi esa. fat. 3. lib. 1. *Semesos pisceis, tepidumque ligurrierit ius.*

CVPIENS VARIA FASTID. CENA] cupiens muris vrbani dente superbo singula ligurrientis, & languide degustantis fastidia epularum varietate discutere. Ut similitudo fastidium patit, ita varietas depellit, ac discutit.

TANGENTIS MALÈ] non libenter gustantis, sed languidè, & fastidiosè.

CUM PATER IPSE DOMVS] mus rusticus. fat. 8. *ut aiebat cena pater.*

PORRECTVS] stratus, ut sup. Od. 1. lib. 1. *nunc viridi membra sub arbute Stratus, &c.* Sic fat. 3. huius lib. *Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum Porrectus vigilet: & hac eadem fat. purpurea porrectum in veste locauit.*

HORNA] huius anni, ut Od. 2. epod. *Et horna dulci vna promens dolio.* & Od. 23. lib. 3. *Si ture placaris, & horna Fruge Larcis, auidaque porca.*

ESSET] ederet, ab edo es, est. Epist. 2. lib. 1. *si, quod Est animum, differs curandi tempus in annu.* sic es pro edis. Catull. ad Aurel. *Padicare cupis meos amores, Nec clam: nam simul es, iocaris vna.* ubi vulgo legitur, *simul &c.*

ADOR] farris genus, ab edendo dictum, seu potius ab adurendo. adurebatur enim, & torrebatur, ut commodius moleretur, ac subigeretur.

VIN' TV] sic habent duo cod. Var. & Rain. Card. Iann. Nicot. Ruffardin. quos secutus sum. vulgati, *Vistu*, minus concinnè.

CARPE VIAM] sic Virg. Georg. 3. *Inusto sub fasce viam cum carpit.* vide annot. ad Od. 11. lib. 1. de verbo carpenti.

TERRESTR. QUANDO MORTAL.] id est, quando quidem animalia terrestria mortales animos habent. anima dicta est à nomine Græco *ἀνευρο*, id est, ventus. putabant enim nonnulli veteres, animum nihil aliud esse, quàm spiritum, aut ventum. Cum homines autè terrestria sint animalia, videtur Horatius hominum quoque animos, mortaleis esse arbitrari: quæ sententia nō modò à religione Christiana est aliena, verùm etiam à Platone improbata ac reiecta. Pausanias Messenicis scribit primos omnium Chaldaeos, & Magos, dixisse animum hominis esse imortalem, iisque cum alios Græcos compluribus, tum Platonem maximè, Aristonis filium, assensum esse. Plato quidem in Phædro, & Phædone plurimis argumentis ita esse probare conatur. sed neque illa ita firma sunt, ut refelli non possint, & non minus ad ceterarum animantium, quàm ad hominum animos, videtur pertinere. Christiani igitur hominis est, cum hæc quæstio à philosophis disputetur in vtramque partem, factarum literarum auctoritatem, nudamque veritatem amplecti, rationes humanas ad eam confirmandam non desiderare.

NEQUE

A NEQVE VLLA EST AVT MAGNO] sic sup. Od. 4. lib. 1. *Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres.* vide annot. ad Od. 28. eiusdem libri. quibus adde illud Menandri, Ἀθανασία δ' ἐκέστιν, ἢ δ' αὖ σιωπαζήτης Τὰ Ταντάλου τάλαυτα ἰκανὰ λεγόμενα: Ἀλλ' ἔποθεν, καὶ ταῦτα καταλείψεις πνί: id est, Immortalitas autem non est, ne si Tantali quidem talenta coaceruaueris: Sed morieris, & hæc aliquid relinques.

DVM LIC. IN REB. IVC. V. B.] creber est in hac sententia Hor. vide exempla, quæ collegimus ad illum locum, *Donec viventi canities abest Morosa, nunc & capus, & arca, &c.* Od. 9. lib. 1.

VIVE MEMOR QVAM SIS ÆVI BR.] epist. ad August. lib. 2. *Tellurem porca, silvanum lacte piabant: Floribus & vino Genium memores brevis aui. al. memorem.*

PEPVLERE] impulerunt, ut vitæ genus, & locum commutaret.

NOCTVRNI] νόχοι, noctu, ut annot. supra ad illum locum, *Nec vespertinus circumgemit versus onile.* Od. 16. cpod.

SVBREPERE] quasi rependo subire.

B COCCO] coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Lusitaniæ, in maxima laude est, inquit Plin. lib. 9. cap. 41.

CANDERET VESTIS] stragula vestis splenderet, ruberet. *canderet vestis* dixit, ut dicimus, *ferrum candens.* & M. Tull. Offic. 2. *candente carbone.* & idem, *lamina candentes.* Verr. de supplic. & Horat. epist. 15. *lamina candente.*

EXSTRUCTIS] exaggeratis, cumulatis, refertis, completis. supra Od. 3. lib. 2. *& exstructis in altum Diiuities potietur heres.* Virg. Georg. 1. *Ter pater exstructos disiecit fulmine montes.* Lucret. li. 6. *Fulmina gignit è crassis, altæque putandæ est Nubibus exstructis.* Plautus Menæch. *Cerealis cenas dat, ita mensas exstruit, Tantas struicos concinnat patinarias.* M. Tull. de Catone, *caret epulis, exstructis que mensis, & frequentibus poculis.* Idem pro Sextio, *tantos corporum acernos exstructos.* Idem li. 2. epist. ad Att. *& hercule magni acernum Dicaarchi mihi ante pedes exstruxeram.* Idem Tuscul. 5. *mensa conquistissimis epulis exstruebantur.*

C ERGO, VBI PURPV.] in stragula veste purpurea, qua lectus erat intratus.

VELVTI SVCCINCT. CVRS. H.] mus vrbani, quasi altè præcinctus, & ad ministrandū expeditus circumcursat. sup. sat. 8. lib. 1. *Vidi ego met nigra succinctam vadere palla Canidiam.* & sat. vlt. huius lib. *His vbi sublatis, puer altè cinctus acernam Gausape purpureo mensam perterisit, &c.* Ovidius lib. 8. metamorph. *mensam succincta, tremensque Ponit anus.*

CONTINVATQVE DAPES] vno, & perpetuo ordine dapes apponit. nouas assidue dapes apponit: dapes dapibus accumulatur.

NEC NON VERN. IPSIS FVNG.] id est, atque adeò vernarum in morem, ipse ministeria, & munera necessaria obit. *vernaliter* (inquit Nonius Marcellus) *valet adulatoriè, a vernis.* vbi tamen quidam legi volunt, *verniter.* de scriptura autem huius loci, si, quid sentiam, quæris: vulga-

ta quidem, quæ est, *vernaliter ipsis Fungitur officijs,* omnium librorum veterum auctoritate confirmatur: sed, si mihi liceat, ego libenter legam, *vernaliter,* seu *verniter ipse Fung.* &c. quæ vox exprimeret, ac declararet studium, & sedulitatem muris vrbani: qui non per alios, sed ipse per se hospiti suo vernaliter inferuaret, ac ministraret.

PRÆLAMBENS] prægustas, an, ut hospitem ad liberaliter epulandū inuiter, ac prouocet? an, ut omnem veneni suspicionē remoueat? quod est ridiculū dictū in animantibus rationis expertib⁹. sed si quis apologorum & fabularum naturam, legemque consideret, in quibus animantes ratione carentes inducuntur nostro more loquētes, & pleraque agentes, minus absurdum videbitur.

ILLE CVBANS] recubans. accommodat enim consuetudinem hominum ad mures, quo ad eius fieri potest.

BONISQVE REBVS AGIT L. C.] & ob res prosperas & secundas: seu in rebus prosperis & secundis, *agit. l. c.* id est, præbet se lætum conuiuium: seu præbet speciem læti conuiuii: seu simulat & fingit se lætum conuiuium: *ἔπιπνεταί.*

VALV. STR. LECTIS] lectis discubitorijs, vt epist. ad Torquatum lib. 1. *Si potes archaicis conuiuia recumbere lectis, &c.* & supra nō longè. *Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* valvæ dictæ sunt, vel quasi voluæ, à voluendo, quia geminae fores introitus reuoluuntur, cum aperiuntur: vel à valendo, quia talis ianua, quæ biforis est, quæq; duabus partibus constat, & vtrinque aperitur, validior ea est, quæ vna est, vnaque ex parte clauditur & aperitur: præsertim cum intrinsecus repagulis obfirmatur. Sed vnde natus est hic valuarum strepitus, seu crepitus? fortasse à domino, qui foris cenarat, aut qui rus iuerat, domum redeunte. talis est ianua strepitus, & canum latrat⁹ lib. 1. sat. 1. *ibi, Ianua frangatur, latret canis, &c.*

MAGISQVE EXAN.] id est, multo que magis trepidare, & pauere cœperunt, simulatq; canum latratu domus personuit. Non est perpetuo verum, quod notat Ælius Don. in Andr. Terent. *exanimem dici mortuum, exanimatum, perturbatū,* Nam proculdubio hoc loco *exanimem* interpretari aliter non possumus, quàm metu perturbati.

DOMVS ALTA] fortasse expressit Græcam vocem μέγαρον, id est, domum altè sublatam: quales esse solent diuitum, & potentium, & principum domus.

ET VALEAT] sic legendum, non, ut vulgò, *valeas.* Nam primum sic habent ferè omnes libri manuscr. deinde significat Horatius, murem rusticum aspernari & improbare vitam vrbani, ut pote turbulenta, sollicita, & timoris plena. valere enim iubere solemus ea, quæ spernimus, & reijcimus, quæ nolumus denique. sic Tibull. *O valeant silua, deficiant que canes.* vide quæ notauimus ad illū locum, *valeat res ludicra, si me, &c.* epist. ad August.

CAVVSQVE] latebra mea, locus excavatus, fossa, cauerna. epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rimam cumeræ, cauum nominat. Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti.*

A **TUTVS AB INSID.]** sic loquuntur Latini. sic ipse Horat. ut Oda 4. lib. 3. *Ut tuto ab atris corpore viperis Dormirem.* & sat. 1. huius libri. *Tutus ab infestis latronibus.*

SOLABITVR.] sic Virg. Georg. 1. *Concussa que famem in siluis solabere quercu. Eruum, hordei genus, quod Græci ὄροβον appellant. Festus.*

SATYRA 7.

I **AMDVDM** ausculto: & cupiens tibi dicere seruus

Pauca, reformido. Dauus ne? ita, Dauus, amicum.

Mancipium domino, & frugi, quod sit satis: hoc est,

B *Ut vitale putes. age, libertate Decēbri, (Quando ita maiores voluerunt) utere: narra.*

Pars hominum vitijs gaudet constanter: & urget

Propositum: pars multa natat, modò re-cta capeffens,

Interdum prauis obnoxia. sepe notatus Cum tribus anellis, modò leua Priscus inani

Vixit inaequalis, clauum ut mutaret in horas:

Ædibus ex magnis subitò se conderet, unde

C *Mundior exiret vix libertinus honestè. Iam mæchus Romæ, iam mallet doctus Athenis*

Viuerè: Vertunnis, quotquot sunt, natus iniquis.

Scurra Volanerius, postquàm illi iusta chiragra

Contudit articulos: qui pro se tolleret, at que

Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna

Conductum pãuit. quanto constantior idem

In vitijs, tanto leuius miser: ac prior illo, Qui iam cõtento, iam laxo fune laborat.

Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,

Furcifer? ad te, inquam. quo pacto pessime? laudas

Fortunam, & mores antiquæ plebis: & idem,

Siquis ad illa deus subitò te agat, usque recuses: •

Aut quia non sentis, quod clamas rectius esse:

Aut quia non firmus rectum defendis: & hæres,

Ne quicquam cæno cupiens euellere plãtam.

Romæ rus optas: absentem rusticus urbem

Tollis ad astra leuis, si nusquam es fortè vocatus

Ad cenam, laudas securum olus: ac, velut usquam

Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque Quòd nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se

Macenas serũ sub lumina prima venire Conuiuam? nemoni oleum feret ocuus? ecquis

Audit? cum magno blateras clamore? fugisque.

Miluius, & scurra tibi nõ referenda precati,

Discedunt. etenim fateor, me dixerit ille Duci ventre leuẽ. nasum nidore supinor,

Imbecillus, iners, siquid vis, adde, popino: Tu, cum sis, quod ego, & fortassis nequior: ultro

Insectere velut melior? verbisq; decõris Obuoluas vitium? quid si me stultior ipse

Quingentis emto drachmis deprenderis? aufer

Me vultu terrere: manum, stomachum-que teneto,

Dũ, quæ Crispini docuit me ianitor, edo. Te coiux aliæa capit: meretricula Dauũ.

Peccat